

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY XAVFSIZLIGINI
TA'MINLASHNING DOLZARB MUAMMOLARI

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

CHALLENGING ISSUES IN ENSURING THE NATIONAL SECURITY OF
THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Sitora Latipova

O'zbekiston Prezidenti huzuridagi

Ijtimoiy himoya milliy agentligi

Jamoatchilik bilan aloqalar bo'limi yetakchi mutaxassisi

sitoralatipova98@mail.ru

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida milliy xavfsizlik tizimini takomillashtirishning zamonaviy modellarini keltiriladi. Barqarorlikni ta'minlash va davlat manfaatlarini himoya qilish bo'yicha qo'llaniladigan strategiyalar, mexanizmlar va vositalarning asosiy jihatlari muhokama qilinadi. Shuningdek, maqolada O'zbekiston Respublikasi milliy xavfsizlik tizimiga rahna soluvchi ehtimoliy xatarlar va ularga qarshi kurahsish bo'yicha chora-tadbirlar sanab o'tiladi.

Kalit so'zlar: milliy xavfsizlik, milliy xavfsizlik konsepsiyasi, xavfsizlik strategiyalari, innovatsiyalar, texnologiya, davlat manfaatlari, "yer evaziga suv".

Аннотация: В данной статье рассматриваются современные модели совершенствования системы национальной безопасности Республики Узбекистан. Обсуждаются основные аспекты стратегий, механизмов и инструментов, применяемых для обеспечения стабильности и защиты интересов государства. Также перечислены потенциальные угрозы системе национальной безопасности Республики Узбекистан и меры по их преодолению.

Ключевые слова: национальная безопасность, концепция национальной безопасности, стратегии безопасности, инновации, технологии, государственные интересы, «вода за землю».

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI VOLUME-2, ISSUE-6

Annotation: This article explores contemporary models aimed at enhancing the national security system of the Republic of Uzbekistan. It delves into the primary aspects of strategies, mechanisms, and tools utilized to ensure stability and safeguard the state's interests. Additionally, it enumerates potential threats to the national security system of the Republic of Uzbekistan, along with measures to mitigate them.

Keywords: national security, national security concept, security strategies, innovation, technology, state interests, "water for land".

KIRISH

Milliy xavfsizlik tizimi barqarorlikni, fuqarolar va mamlakat manfaatlarini himoya qilishni ta'minlaydigan davlat siyosatining asosiy elementlaridan biridir. Zamonaviy chaqiriq va tahdidlar sharoitida xavfsizlik strategiyalari va mexanizmlarini doimiy ravishda takomillashtirish va yangi sharoitlarga moslashtirish talab etiladi. O'zbekiston Respublikasi Markaziy Osiyoda muhim geosiyosiy mavqega ega davlat sifatida milliy xavfsizlik tizimini ham faol rivojlantirmoqda, innovatsion yondashuvlar va zamonaviy texnologiyalarni joriy etmoqda. Ushbu maqolada biz O'zbekistonda milliy xavfsizlikni ta'minlashda qo'llanilayotgan zamonaviy modellar va strategiyalarni ko'rib chiqamiz, shuningdek, ushbu tizimni yanada rivojlantirishning asosiy jihatlari va yo'nalishlarini belgilaymiz.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Mamlakatning milliy xavfsizligini tadqiq qilishda turli xil yondashuvlar va siyosat maktablari mavjud bo'lib, ular milliy manfaatlarni himoya qilish va xavfsizlikni ta'minlash yo'lidagi siyosatni turlicha talqin qiladilar.

Misol uchun, **realistik** yondashuv milliy xavfsizlikni davlatning tashqi va ichki tahdidlarga qarshi o'z manfaatlari muhofazasi sifatida qaraydi. Realistik kuchni (asosan harbiy, iqtisodiy va geosiyosiy resurslar) milliy xavfsizlikning asosiy vositasi deb hisoblaydi. Davlat o'z xavfsizligini ta'minlash uchun kuchi bilan tengdoshlar bilan ittifoqlar tuzish yoki kuch yig'ish yo'lini tanlaydi. Bu yondashuv xalqaro munosabatlarda kuch va strategik burchaklarni ustun qo'yadi. Ushbu oqimning yorqin vakillaridan biri Helford Makkinder

Idealistik yondashuvda esa milliy xavfsizlikda inson huquqlari va fuqarolarning huquq va erkinliklarini ustuvorlikka olib keladi. Ular davlat suverenitetidan voz kechishga ham tayyor bo'lib, bu yo'l bilan ichki tinchlik hamda global xavfsizlikni

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
VOLUME-2, ISSUE-6**

ta'minlash mumkinligini ta'kidlaydi. Shu bilan birga, bu yondashuvda inson kapitalining rivojlanishi, ijtimoiy adolat va demokratiya muhim ahamiyatga ega.

Qolaversa, aktiv va kompleks yondashuv ham mavjud bo'lib, Milliy xavfsizlikni keng ma'noda qarash, ya'ni harbiy xavfsizlikdan tashqari iqtisodiy, ekologik, axborot, kadrlar va jamiyatdagi boshqa jihatlariga e'tibor qaratishni bildiradi. Bu yondashuv davlat xavfsizligi ko'pqirrali mexanizmlar orqali ta'minlanishi lozimligini ta'kidlaydi.

Milliy xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha Andrey Panarin bu masalaga siyosiy falsafa prizmasidan yondashadi. U o'z ishida har qanday davlatning milliy xavfsizligi negizida yotgan asosiy tamoyillar va mafkuraviy jihatlarni muhokama qilib o'tdi.

Stiven Uoltning tadqiqotlari xavfsizlikni tadqiq qilish sohasidagi uyg'onish davrini ko'rib chiqadi, bu xavfsizlikni tushunishga yangi yondashuvlarga, jumladan globallashuv va milliy xavfsizlikka ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan boshqa omillarga e'tibor qaratishni o'z ichiga olgan.

Milliy xavfsizlik — bu juda kompleks va ko'pqirrali tushuncha bo'lib, uni turli siyosiy va ilmiy maktablardan qarash mumkin. Har bir yondashuv o'z davri, davlat manfaatlari va xalqaro sharoitlarga yarasha turlicha ahamiyatga ega. O'zbekiston uchun milliy xavfsizlikni shakllantirishda realistik yondashuvning kuch va barqarorlikni ta'minlashdagi roli bilan birga, idealistik va institutsional yondashuvlar ham ijtimoiy rivojlanish va demokratiyani mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

MUHOKAMALAR

Bugungi kunda dunyoda jiddiy tus olayotganligi, axborot dunyoda geosiyosiy raqobat hamda qudratli davlatlar o'rtasidagi qarama-qarshilikning siyosiy urushlarining kuchlar hamda tomonidan millatlararo o'z geoiqtisodiy konfliktlarning manfaatlari avj olishi, bunda ustuvorligini ta'minlash maqsadida turli mafkuraviy xurujlarni yuzaga keltirayotganligining guvohi bo'lyapmiz.

Shuningdek, diniy mutaassiblashuv va radikallashuv jarayonining keskinlashuvi sharoitida milliy xavfsizlikka ichki va tashki tahdidlarni o'z vaqtida aniqlash, ularni keltirib chiqaruvchi shart-sharoitlarni baholash hamda oqibatlarini minimallashtirish yuzasidan samarali yechimlar berish va takliflar ishlab chiqish bevosita tizimli tadqiqotlar natijalariga bog'lik bo'lib qolmoqda.

Barchamizga ma'lumki, ayrim davlatlarning dunyo xaritasida qolish-qolmasligi savol ostida qolayotgani, jahondagi qariyb 100 million odam o'z hayotini saqlash

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI VOLUME-2, ISSUE-6

uchun boshqa yurtlarda boshpana izlab yurgani, oziq-ovqat yetishmasligi, energiya resurslari taqchilligi kabi global xavfsizlik muammolari, buning oqibatida yuzaga kelayotgan milliy xavfsizlikning u yoki bu sohasiga jiddiy tahdidlarning saqlanib qolayotganligi yuqoridagi fikrlarning dalili hisoblanadi. Ayniqsa, buzg'unchi kuchlar tomonidan qo'llanilayotgan usul va vositalarning shakl-shamoyilini tez o'zgarish barobarida barcha vazirlik va idoralar tomonidan mazkur tahdidlarga qarshi kurashish mexanizmlari ham takomillashib borishi lozim.

Mazkur mas'uliyat eng avvalo, milliy xavfsizlikni ta'minlash sohasida faoliyat yuritayotgan barcha vazirlik va idoralar zimmasiga tushadi Chunki, milliy xavfsizlik muammolari keng qamrovli bo'lib, ularni kompleks tarzda mavjud imkoniyatlaridan samarali foydalangan xolda yechimini topish mumkin.

Milliy xavfsizlikni ta'minlashdagi asosiy muammolar sifatida quyidagilar qayd etiladi:

Siyosiy xavfsizlik sohasida:

- aholi orasida diniy mutaassiblashuv va radikallasuv jarayonining keskinlashuvi, ayniqsa yoshlar orasida mazkur holatning jiddiy tus olayotganligi. Mutaxassislarning ta'kidlashicha, ekstremistik xarakterdagi tashkilotlar a'zolarining o'rtacha 80 foizini 30 yoshdan oshmagan shaxslar tashkil etadi;
- xalqaro terrorchi guruhlarning faoliyati hamda ichki siyosiy kuchlar o'rtasidagi ziddiyatlar bilan bir qatorda, toliblarga qarshi joriy etilgan sanksiyalar oqibatida yuzaga kelgan ijtimoiy-iqtisodiy tanglik Afg'onistonda barqarorlikka tahdid solayotgan omillardan biri bo'lib qolmoqda. Afg'onistonda yuzaga kelgan mazkur keskin gumanitar vaziyat dunyo kuch markazlari uchun mintaqa davlatlariga, xususan O'zbekistonga ta'sir o'tkazish vositalaridan biri bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Iqtisodiy xavfsizlik sohasida:

- mamlakatimiz suv muammolari bo'yicha 164 ta davlat orasida 25-o'rinni egallab turibdi. Sug'orish mavsumida suv tanqisligi sababli, qishloq xo'jaligida hosildorlik tushib ketyapti, aholi o'rtasida norozichilik kayfiyati ortib bormoqda. "Kushtepa" kanali loyihasi mintaqamiz suv xavfsizligiga eng katta tahdidga aylandi;
- qishloq xo'jaligi sohasida xorijiy texnologik qaramlik darajasi yuqori. Misol tariqasida, urug'chilik va naslchilik yo'nalishlarida milliy texnologik

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI VOLUME-2, ISSUE-6

ishlanmalar yetarli emas, buning oqibatida oziq-ovqat xavfsizligiga kelajakda jiddiy tahdidlar yuzaga keladi;

- Markaziy bank raqamli valyutani amaliyotga kiritish masalasi yuzasidan aniq yondashuv mavjud emas, uni joriy etish bilan bog'lik xavf tulik tadqiq etilmagan. Bugungi kunda dunyoning 120 ta davlatida mazkur masala chuqur o'rganilyapti, ular tomonidan tegishli konseptual hujjatlar qabul qilingan;
- O'zbekistonda xufiyona iqtisodiyotning hajmi YAIMga nisbatan 62%, ya'ni 45 mlrd atrofida baholanmoqda. Davlat tomonidan ko'rilgan bir qator tizimli chora-tadbirlarga qaramay, ushbu tendensiyada sezilarli ijobiy o'zgarishlar sezilmayapti.

Ijtimoiy sohada:

- O'zbekiston jamoatchilik fikri so'rovlari natijalarini, xususan saylov yoki referendum natijalari yuzasidan prognozlarni chop etish (e'lon qilish)
- tartibi buzilganligi uchun ma'muriy javobgarlik belgilangan bo'lishiga qaramay, bunday tartibning o'zi ishlab chiqilmagan;
- demografik muammolar, xususan aholi sonining doimiy o'sishi va qarishi jamiyatga ta'sir qilib, keksalar sonining ko'payishi va kelajak avlodlar uchun barqaror rivojlanishni ta'minlash masalasini kun tartibiga olib chiqmoqda.
- mehnat bozoriga kiruvchilar orasida malakasizlik muammosi yuqori (50%),
- shuningdek, mutaxassislik bo'yicha kasbiy sifatlar darajasiga baho beruvchi yagona mezonlar tizimi shakllantirilmagan.

Axborot-g'oyaviy xavfsizlikni ta'minlash:

- ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish darajasining ortishi barobarida destruktiv kuchlar tomonidan milliy Internet OAVni moliyalashtirishga, ularni sotib olishga xarakterlar ortib bormoqda;
- milliy axborot makoni diniy yunalishda radikallasib bormoqda;
- internet tarmog'idan tarqatilayotgan axborotlarning okibatida tashki tahdidlar vujudga kelmokda, xususan, Uzbekistonga xorijdan turib axborot xurujlarining tashkil etish, ushbu jarayonda xalkaro kiber guruxlar va xorijiy tashkilotlar vakillari birgalikda faoliyat olib borayotganligi kuzatilmokda. Xususan, axborotlar mazmunini ataylab buzib talkin qilish,
- islohotlarning ijobiy natijalari, boshkaruv tizimidagi kamchiliklarni burttirib kursatish, unga nisbatan odamlarda ishonchsizlik vujudga keltirishga

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI VOLUME-2, ISSUE-6

urinishlar va bu orkali yoshlar ongiga salbiy ta'sir o'tkazishga harakat qilinmoqda.

XULOSA

Mamlakatdagi islohotlatning natijasi qanchalik samaradorlikka erishishi mumkinligi tarmoqlarning hamkorlikdagi izchil faoliyatiga bog'liq. Bunda har bir yo'nalishda muammolarni hal etishda quyidagicha yo'l tutishni ma'qul deb bilamiz.

Siyosiy xavfsizlik sohasida:

Yoshlar orasida axborot diniy radikalizmning vujudga kelishini asosiy sabablaridan biri – o'z ijtimoiy holatidan konikmasligi va noroziligidir Norozilikni bildirishning bunday uslubi va undan maksad — ularning fikricha, “adolatli”, tasavvuridagi “tenglikni”, “huquqni” ta'minlashdir.

Shuningdek, aholi turmush sharoiti darajasining pasayishi, ayniqsa, yoshlar qatlamining ba'zi toifalari o'z istiqbolini “ko'ra olmasligi”, ishsizlik va ijtimoiy himoyasizlik, o'z ijtimoiy-iktisodiy muammolarini yecha olmaslik xam ular kalbida davlat, hokimiyat va jamiyatga, yon-atrofga nisbatan nafratni vujudga keltirishi mumkin bulgan muxim omil ekanligini inobatga olgan xolda tegishli choralar ko'rilishi lozim;

Iqtisodiy xavfsizlik sohasida:

- O'zbekistonda suv taqchilligi va isrofgarchiligi muammosini hal qilishning eng to'g'ri yo'li, bu - suv va energiya tejoychi texnologiyalarni joriy qilish, irrigatsiya tarmoqlarini yopiq tizimga o'tkazish hisoblanadi va bunda davlat kuchli qo'llab-quvvatlov bo'lishi kerak. Sohada erkin bozor munosabatlarini o'rnatish kerak, Bunda, suv uchun tariflarni qayta ko'rib chiqish orqali suv xo'jaligiga xususiy sektorni jalb qilish, davlat-xususiy sheriklik munosabatlarini joriy qilish talab etiladi, ya'ni “suv-tovar” tamoyili asosida ishlashni yo'lga kuyish, ushbu tizimga utishning huquqiy va institutsional asoslarini takomillashtirish;
- oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligini texnologik subsidiyalash;
- O'zbekiston Markaziy bank raqamli valyuta konsepsiyasini ishlab chiqish va ushbu yo'nalishda chuqur tizimli tadqiqotlar olib borish;
- xufiyona iqtisodiyotga qarshi kurash strategiyasini ishlab chiqish.

Ijtimoiy xavfsizlik sohasida:

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
VOLUME-2, ISSUE-6**

- jamoatchilik fikrini o'rganishning huquqiy asoslarini takomillashtirishda jamoatchilik fikrini o'rganish vositalari, shakllari,
- jamoatchilik fikrini o'rganish me'yorini buzganlik uchun javobgarlikni belgilash kabi huquqiy bo'shliklarni me'yoriy hujjatlarda aks ettirish,
- demografiya sohasida konseptual xujjatni ishlab chikish, unda ijtimoiy va iqtisodiy siyosatni rejalashtirish, ishlab chikish xamda amalga oshirishda demografik xavflarni xisobga olish, ushbu yo'nalishdagi tahdidlarga qarshi tura olishga saloxiyatini oshrishiga e'tibor qaratish;
- milliy malaka tizimini xalqaro me'yor asosida qayta ishlash. Bunda yagona yondashuv asosida shaxsning kvalifikatsion sifatlarini shakllanganlik darajasini baholashga urg'u qaratish;

Axborot-g'oyaviy xavfsizlikni ta'minlash:

- milliy xavfsizlikni ta'minlashda sun'iy tafakkurni keng ko'llash
- imkoniyatlarini o'rganish, uning ijobiy va salbiy jihatlarini tadqiq etish zaruriyati mavjud;
- milliy axborot makoni tobora diniy yo'nalishda radikallashib borayotganligini inobatga olgan xolda, mazkur yo'nalishda huquqiy va tashkiliy choralarni ko'rish talab qilinadi.

REFERENCES

1. Mirziyoyev Sh. M. "Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz". "O'zbekiston". NMIU, -2017. –B.490.
2. Walt, Stephen. The Renaissance of Security Studies // International Studies Quarterly. - 1991. - № 35.
3. Панарин А.С. Философия политики. - М.: Наука, 1994. - С. 5.
4. Национальная безопасность: теория, политика, стратегия. - М.: ВТИ, 2000
5. O'zbekiston Respublikasi davlat xavfsizlik xizmati to'g'risida'gi O'zbekiston Respublikasining Qonuni. <https://lex.uz/acts/-3610935>
6. Bobokulov I. I., Umarov X. P. Xavfsizlik asoslari. O'quv qo'llanmasi. – T.: JIDU, 2010. – B.179.
7. Toshbekova M. X. "Problem of Solving Ideological Threats in the Context Globalization" 5 th International emi entrepreneurship social sciences congress june 29-30. 2020/ Gostivar-N-Macedonia. 2020 www.emissc.org
8. Панин В. Н. Международная и региональная безопасность: некоторые теоретико-методологические аспекты исследования. –В.6